

Aşağıda biri kendini ve çevresindeki olanakları özgürce araştıran, diğeri ailesinin istekleri doğrultusunda davranan, bir diğeri ise kendi sınırlarını bilmeyen ve program seçme işlemini ciddiye almayan üç gencin meslek gelişimi öyküsü örnek olarak verilmiştir:

Prof. Dr.Yıldız Kuzgun
ÖSYM

Örnek- 1

"Ben tıp doktoru bir baba ile iktisatçı bir annenin ikinci çocuğuyum. İlk çocukları özürlü olduğu için annem babam benim doktor olmamı istiyorlardı. Her halde ağabeyimin sorunları ile bu şekilde daha iyi ilgilenebileceğini düşünüyorlardı. Ben okulda oldukça başarılı bir öğrenci idim. Hemen her dersten ortalamanın üzerinde not alıyordum ama en güçlü yeteneğim sanat alanında idi. Sekizinci sınıfta iken resim yarışmasında dünya birincisi olmuştum. Ama babam vaktimi resimle geçirmemem için bana gerekli resim malzemeleri almıyor, beni resimle uğraşırken gördükçe fen derslerine çalışmamın daha iyi olacağını söylüyordu. Lisede resim çalışmalarımı tamamen bırakıp bütün enerjimi fen alanındaki derslere verdim. Bir çok arkadaşım gibi ben de bir dershaneye devam ettim . Sınava ilk girdiğim yıl bir tıp fakültesine girememiştim. İkinci yıl tercih listeme, daha düşük puanla öğrenci alan programları da yazdığım için bunlardan birine yerleştim. Çalışkan ve disiplinli olduğum için fakülteyi zamanında bitirdim. Bir süre pratisyen hekim olarak çalıştım. Estetik cerrah olmak istiyordum. Ama iki kere girdiğim Tıpta Uzmanlık Sınavında başarılı olamayınca daha düşük puanla girilebilen başka uzmanlık seçeneklerini yazarak sınava üç kere daha girdim. Bu sınavlarda da başarılı olamayınca uzmanlık eğitimi görme umudumu yitirdim. Bu arada resim çalışmalarım tekrar yönelmiştim. Açtığım bir sergi epey ilgi gördü ama resim yaparak hayatımı kazanmak bana biraz olanaksız görünüyordu. O sırada hoş bir tesadüf oldu. Sergiyi gezen bir tıp yayıncısı editörü bana yayıncılık alanında çalışmayı teklif etti. Ben şimdi tıp alanındaki kitap ve dergilerin resimlerini çizmekte, internet sayfalarının grafik düzenlemelerini yapmaktayım ve yaptığım işi çok seviyorum"

Bu genç sonunda özüne uygun bir mesleki ortam bulabilmiştir. Tıp eğitimi şu andaki işinin kalitesine önemli katkı sağlamaktadır kuşkusuz. Ama uzun, zahmetli ve masraflı bir eğitim olan tıp eğitimi, ekmeğini çizimle kazanmak isteyen bu genç için zorunlu muydu? Onun yerine hekimlik mesleğine bağlanabilecek başka bir genç yerleştirilmiş olsaydı daha iyi olmaz mıydı?

Örnek-2

"Genellikle başarılı bir öğrenci sayılırım. Bunu kısmen düzenli çalışmama borçluyum diyebilirim. İlköğretim döneminde takdirler, teşekkürler aldım da Anadolu liseleri sınavını kazanamadım. Puanım az farkla yeterli olmadı. Lisede fen derslerim iyi sayılırdı. Yani kırık not almamıştım. Matematikte komşumuzun oğlundan ders almak suretiyle geçer not alıyordum. Fizik ve kimyada da durumum pek farklı değildi ; öğretmenin öğrettiklerini evde düzenli tekrarlamak suretiyle öğrenebiliyordum ama farklı bir problem sorulduğunda bocalıyordum. Onun için bu derslerde geçer not aldığım zaman mutlu oluyordum. Biyolojide durumum çok daha iyi idi. Hatta bu alana özel ilgim bile var diyebilirim. Kır gezilerinde çevredeki hayvan ve bitkileri fark eder onlardan örnekler toplardım. Bu şekilde bir kelebek koleksiyonu da yaptım. Akvaryumumda çeşitli balıklarım ve bir de kuşum vardı. Öğretmenime biyoloji laboratuvarının düzenlenmesine yardım ettiğimde bu işten çok hoşlandığımı fark etmiştim.

İnsanların ruh durumlarını, belli olaylar karşısında neler hissettiklerini incelemek ve sorunlarını dinleyip yardımcı olmak da bence çok ilginç bir uğraşı olarak görünüyordu. Boş zamanlarımda psikoloji ile ilgili hikaye ve romanlar okumaya çalışıyordum.

Gelecekteki mesleğim aile içinde tartışıldığında herkes bir meslek öneriyordu. Babam eczacı, annem doktor, dayım ise inşaat mühendisi olmamı önermişti. Arkadaşlarım da mühendisliği düşünüyordular. Ben önerilen tüm meslekleri tanıtıcı yayınları okudum. En başarılı olduğum ve ilgi duyduğum alan biyoloji olduğu için onunla ilgili yayınları özellikle inceledim. Bu arada biyoloji ile ilgili meslek olarak fizik antropolojiyi tanıdım. Ancak tercih listeme önce veterinerlik, sona doğru da biyoloji programlarını yazdım. İyi bir veteriner olabilirsem evcil hayvan kliniği açmayı veya evcil hayvan yetiştirip satmayı düşünüyordum. Bu iyi kazanç getirecek bir iş olarak görünüyordu bana. Biyoloji alanına girersem de hedefim aynı olacaktı. Sonunda bir biyoloji programına yerleşebildim. Biyoloji bölümünü iyi bir derece ile bitirdim Şimdi yüksek lisans eğitimi görüyorum ve bir yandan da bir hayvan hastanesinde yardımcı eleman olarak çalışıyorum. Bir biyoloji bölümüne araştırma görevlisi olarak girebilir ya da biyoloji öğretmeni olabilirim Ama gelecekte kuş, köpek, kedi gibi evcil hayvan yetiştiren bir yer açmak idealimden vazgeçmiş değilim."

Bu genç geçirdiği yaşantıları değerlendirerek neleri yapıp neleri yapamadığı, hangi etkinliklerden hoşlandığı konusunda açık bir fikre sahip olmuş, kendisini oldukça net bir biçimde ve uygun sözcüklerle ifade edecek kadar berrak bir benlik algısına erişmiş görünmektedir. Kişi aynı güvenle meslekleri de incelemiş ve kendine uygun bir alan belirlemiştir. Aile bireylerinin önerilerini, arkadaşlarının telkinlerini dikkate almış ama onlardan birine bağımlı kalmamış, öz yapısına saygılı davranarak, özünü gerçekleştirebileceği kariyer planı yapmıştır.

Örnek -3

“İlk yıl, üniversite tercih formumu dolduracağım günler yaklaştıkça içimi bir sıkıntı kaplıyordu. Çünkü annem öğretmen olmamı istiyordu. Evlenip çocuk sahibi olduğum zaman boş vakitlerim olabileceğini, evime vakit ayırabileceğimi düşünüyordu. Babam işletme - iktisat eğitimi görmemi öneriyordu. Ben ise çok sevdiğim bir arkadaşımın girmek istediği uluslararası ilişkiler bölümüne gitmeyi ve diplomat olmayı düşünüyordum. Okulda başarı düzeyim düşük, matematikten durumum daha da kötüydü. Ama ben okulda iyi öğretim yapılmadığına, dershaneye giderek kendimi geliştireceğime inanıyordum. Bu inançla iki yıl sürekli dershaneye devam ettim. Orada yapılan sınavlarda da puanım düşüktü. Öğretmenlerim istediğim bölüme girme olasılığımın çok düşük olduğunu söyledilerse de aldırmadım. Tercih bildirim formuma önce uluslararası ilişkiler alanı ile, daha sonra siyaset bilimi, kamu yönetimi gibi alanlarla ilgili programları yazdım. İlk yıl hiçbir yere yerleşemedim. Yine bir yıl dershaneye gidip aynı bölümleri yazdım ama son bir iki tercihim de sosyolojiden yaptım. Fakat bir tercihimde kodlama hatası yapmışım . Zihin engelliler programına yerleştirildim. Bu bölümü bitirince zihinsel özürlü çocukların öğretmeni olurmuşum. Böyle bir meslek aklımın ucundan geçmiyordu. Annem bu programa kayıt yaptırmamı ve öğretmen olmamı istedi ama ben reddettim. Çünkü uluslararası ilişkilere girebilmeyi bir kere daha denemek ve on aylık vaktimi sınava hazırlanarak değerlendirmek istiyordum. Yine dershaneye gittim ama bu defa, bir önceki yıl bir programa yerleştirildiğim için ağırlıklı ortaöğretim puanım çok düştü. Zaten sınavda iyi bir puan da alamamıştım. Böylece üniversite eğitimi görme şansımı tümüyle kaybettim”

Bu örnekte yeteneklerini iyi değerlendiremeyen, sınav sisteminin özelliklerini bilmeyen ya da inceleme gereği duymayan, dikkatsiz bir gencin yanlış kararları sonucunda fırsatları nasıl yitirdiği görülmektedir. Bu örnekler gençlerin öncelikle *akademik yetenek düzeylerini* iyi değerlendirmeleri, bir yükseköğretim programına yerleşebilme ve üst düzeyde eğitim görebilme olasılıklarını iyi değerlendirmelerinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Akademik yetenek düzeyi yüksek bir genç tercihlerini belirlerken alan seçiminde hata yapsa bile bunu daha sonra düzeltme olanağını bulabilir. Ama okul başarısı ve yetenek düzeyi sınırlı olan gençlerin çok dikkatli davranmaları, yüksekte uçmamaları ve durumlarına uygun eğitim alanlarında okumaktan mutlu olmayı bilmeleri çok önemlidir